

A. HANS

Pastor Hugo Verriest

LODEWIJK OPDEBEEK, Uitgever — Antwerpen.

HUGO VERRIEST.

Men schreef 't jaar 1848.

't Was een vreeselijke tijd voor Vlaanderen. De hongersnood waarde rond, gevolgd door de gruwelijke thyphus ; Vlaanderen geleek een uitgestrekt kerkhof. 't Eerst bezweken grijsaards en kinderen, maar ook vrouwen stierven van gebrek, mannen kwamen om van ellende.

De aardappeloogst was mislukt, de knollen lagen te rotten in den natten bodem, het vee werd als neergebliksemd door schrikkelijke plagen, en, tot overmaat van ramp, viel de weverij stil, want onze linnenfabrikanten konden niet langer op tegen den vreemde.

Waar vroeger 't geklikklak van den vluggen schietspoel weerklonk en 't snorren van 't lustig spinnewiel, samen met blijde liedekens of vroolijk gekout, werd nu geweeklaagd en gekermd, geroepen om brood, gerouwd over dooden !

Ook in 't dorp Deerlijk, bij Kortrijk, was de ellende vreeselijk.

Petrus Johannes Verriest, koster en armmeester, wist er van te spreken : hij moest zooveel nood lenigen, en de hulpmiddelen waren schaarsch. En daar hij edel en medelijdend van inborst was, en zijn ambt als heilig beschouwde, leed hij met de armen, welke hij zoo gaarne bijgestaan had, mede. Geholpen door zijn vrouw, de teedere en zachte Carolina van Acker, deed hij wat hij kon, maar zelfs de begoeden hadden het toen zwaar te verduren, en al hield koster Verriest ook nog een lakenwinkel open, toch moest hij eveneens in betere tijden spaarzaam zijn, want hij was vader van zeven kinderen, vier jongens en drie meisjes.

Benden bedelaars met oogen hol van den honger, wezens mager en bleek, met lompen om de lenden, liepen in den snijdenden wind het land af en wilden de steden als Kortrijk, Ieperen en Rous-

selare binnendringen, maar werden door gewapende wachten aan de poorten weerhouden.

Door al die ellende sloeg het volk tot oproer over en op vele plaatsen bedreef het daden van geweld. Het huilde om brood en velen dier wanhopigen vroegen het niet voor zich zelven, maar voor hun kinderkens, die thuis op een zak of op wat stroo lagen te krijshen om voedsel.

Te Deerlijk was een vrouw langs de baan bezweken. Eenige dorpelingen hadden haar naar 't lijkenhuisje gebracht, ontroerd en geschokt, wrokkend wellicht over al die ellende en rampspoed. Een knaapje van acht jaar zag dat lijk, en weenend snelde het naar een burgerhuis, links van de kerk, en 't vertelde aan moeder van die arme zwerveling, welke op straat was doodgefallen van honger en ziekte. En vrouw Verriest — zij was de moeder — weende met haar Hugo mede, om den grooten nood van 't arme volk, om de kranke ouders, de uitgeputte kinderkens, die roepen om brood.

Hugo was nog een kind, maar een gevoelig en verstandig kind, met groote oogen, die als droomend in de oneindigheid konden starren, maar dikwijls ook schitterden, weergevend dan wat achter dat hooge voorhoofd overpeinsd was geworden. En Hugo, ondanks zijn acht jaren, hoorde toen reeds de bange klacht opstijgen uit 't verdrukte Vlaamsche volk, dat hij leerde beminnen en vereeren, welks kloeke, onversaagde verdediger hij eens worden zou.

Ja, ook te Deerlijk wrokte men, en zekeren namiddag sloeg de vlam van 't oproer uit.

— Er is een korenbijter op onze parochie! klonk het dreigend. Hij hoopt het graan op, en wij sterven van honger. Ons dat graan, ons dat voedsel!

De bende van twintig was tot vijftig, zeventig, honderd, twee honderd geklommen.... allen mannen, op wier gelaat men de ellende las, en vrouwen met holle oogen, kleurlooze wangen, met den stempel van den hongersnood op 't wezen.

Oproer! Een nieuwe geesel bij al de rampen nog! Dat mocht niet... tucht moest er wezen, ook nu, ja, nu vooral... nu bij menigeen de rede verdoofd werd door gebrek.

Eenige dorpelingen begrepen dit en snelden naar den burgemees-

ter, maar deze was afwezig, bevond zich te Kortrijk.

— Naar koster Verriest ! klonk het dan. En angstig riep men in de woning van den armmeester :

— Men gaat V's woning plunderen !

In één stap was vader Verriest buiten. Hoog verhief zich zijn kloeke gestalte; krachtdadigheid blonk uit zijn oogen en de zachtmoedigheid lag op zijn wezen.

De koster snelde naar de woelige, huilende, tierende bende. Met linker- en rechterhand trok hij telkens een man op zij, baande zich zoo in eenige oogenblikken een pad, tot vlak vóór de bedreigde woning, stelde zich met den rug tegen de deur, kruiste de armen en riep :

— Zijt gij duivels, ik ben ekik Lucifer !

't Getier, 't geroep bedaarde, de opgeheven armen zakten neer.... een oogenblik van aarzeling nog, maar toen ging de bende heen, vol ontzag voor den wonderen man, wiens oogen spraken, beter dan lippen het vermochten.

Ja, koster Verriest had een grooten invloed op zijn dorpsge-nooten, en 't bleek ook nu weer, want in een oogwenk was de vlam van 't oproer gedoofd.

Doch vader Verriest kon ook zacht zijn als een kind.... Hij kon gebieden, maar ook dienen..., hij kon bevelen, maar ook troosten... en dit bleek schitterend, toen de gevreesde typhus te Deerlijk verscheen.

't Waren gruwelijke dagen. Men moest de lijders afzonderen, want de verraderlijke ziekte vond al te gemakkelijk slachtoffers in 't zwakke, slecht gevoede, uitgeputte volk. De burgemeester had een oude kapel tot gasthuis ingericht, en in rijen lagen daar de ongelukkigen, maar wie zou hen verzorgen, wie zou zich bukken over die lijders, wie durfde inademen de giftige lucht, zijn leven wagen, daar waar de dood loerde?.....

— Ik en kenne er maar één, die dat doen kan, koster, en je zijt gij dat ! zei de pastor tot vader Verriest.

— 'k En zegge niet neen, maar 'k moete er algelijk eerst met mijn vrouwe overspreken, 'k heb zeven kinders, antwoordde de brave man.

— Spreek er met jen vrouwe over, 'k kenne haar, hernam de priester.

Kalm vertelde vader Verriest, wat de pastor hem verzocht had, en de edele Carolina Van Acker, die stille in den lande en toch zoo groote heldinne, zei rustig :

— Jan, ga je gij... en God zal 't aan ons kinders loonen !

En 't was niet de kloeke man, de reus gelijk, die in de besmette kapel verscheen, neen, 't was als een Engel van liefde, van troost en bijstand, want de lijders zagen dankbaar en bemoedigd naar vader Verriest op, gesterkt, hoopvoller reeds door zijn bijzijn. Drukke dagen en nachten kwamen nu; een tijd van zelfopoffering was het voor den edelen koster, maar rustig en plichtvol verrichtte hij zijn zware taak, tot de ziekte eindelijk week.

Of neen, nog was de typhus niet geweken, want ze had nu vader Verriest zelf aangetast; en ieder zei, dat de kranke zich te bed moest begeven, maar de kloeke man weigerde hardnekkig op al dat aandringen, steeds herhalend :

— Neen, want dan ben ik verloren, rechte zal ik de typhus dragen.

En met de vreeselijke kwaal op het lijf bleef de stoere Vlaming te been, verrichtend zijn werk, bemoedigend zijn vrouw... en beschamend den heelmeeester, want Verriest behaalde de zege, genas en werd gezond als voorheen.

De kwade tijd ging voorbij. Vlaanderen richtte zich langzaam op van den geweldigen slag, maar te Deerlijk vergat men nooit het edel, verheven gedrag van den braven koster. We kunnen hier niet verder uitweiden over die jaren van beproeving, maar toch moeten we nog vermelden, dat de broeder van vrouw Verriest, Deerlijks burgemeester, weer welvaart bracht in zijn gemeente. Hij richtte een weefschool op, bewerkte dat de leerlingen, doodarme kinderen, door de begoeden in huis werden genomen, gevoed en gekleed. Zelf nam hij er vier en legde aldus den grondslag tot een nijverheid, welke nog steeds te Deerlijk bloeit. Een zoon van koster Verriest, Karel, werd nadien burgemeester van het dorp, en geen wonder dus, dat de naam Verriest ginds nog in hooge eere staat. (1).

(1) Al deze bijzonderheden uit de booze jaren werden ons medegedeeld door

Het gevoelige knaapje, Hugo, was van dat alles getuige geweest, en, wat vader en moeder hem leerden, bezonk in een vruchtbaar gemoed.... en 't was als zaad, dat eens welig opschieten en rijke vruchten dragen zou.

En ons dunkt, 't voorgaande schetst duidelijk genoeg in welk midden Hugo Verriest opgroeide, hoe heerlijk zijn gaven zich ontwikkelen moesten, onder de leiding van dergelijke ouders. Tucht en liefde, die heerschten in 's kosters gezin ; plicht was er wet, barmhartigheid een behoefte.

Hugo ging ter schole bij den braven meester Renier, dien hij als alle leerlingen bijna aanbad. En wij stellen ons den knaap voor, in het schoolvertrek, alleen verlicht door de vlammen van den haard, als 's avonds meester Renier vertelde, zooals hij die kunst verstond, de kleinen — en ook grooten die naar binnen slopen — ontroerend, boeiend, geestdrift bij hen wekkend voor alles, wat schoon en edel is, of voor 't Vlaamsche volk, 't Vlaamsche land, en Vlaamsche kunst. Want deze nederige dorpsonderwijzer was ook kunstenaar, niet alleen als dichter, maar veel meer nog als verteller.

Te Deerlijk ziet men rechtover de school 't borstbeeld van meester Renier.

Tweemaal per week kwam door de meerschen tusschen de Leye en Deerlijk een jongeling naar Verriest. Hij was van Harelbeke, bezat een wonderen aanleg voor muziek en was de leermeester,

pastor Hugo Verriest, toen wij hem te Ingoyghem bezochten.

« Ge moet dat niet schrijven », zei de eerwaardige grijsaard, « maar ik wil 't u vertellen om te toonen, welk schoon volk er in Vlaanderen woont ». De lezer zal het met ons eens zijn, dat wij dit wel moesten schrijven.

Met ontroerde stem had pastoor Verriest ons over zijn ouders gesproken en toen zei hij : « Kom mee ! » en leidde ons naar de gang waar de familieportretten hangen en hij toonde de beeltenis van ouders, broeders en zusters, en waarlijk geen lid van den adeldom mag op een beter afkomst bogen, dan de groote, edele zoon van Petrus Joannes Verriest en Carolina Van Acker.

(1) Gaarne spreekt Pastoor Verriest nog over zijn eersten meester. Toen hij ons van hem vertelde, was het alsof de grijsaard zich weer kind gevoelde, of hij zich nog in de school bevond, en van zijn lippen vloeide kalm en welluidend een gedichtje, voor ruim zestig jaren door meester Renier gemaakt, en aan zijn scholieren geleerd.

— ondanks zijn zestien jaren — van den jongen Hugo. De jongeling heette Peter Benoit... (1).

Weldra brak de dag aan, dat Hugo naar een hogere school moest, en vader zond hem, als vroeger zijn andere broeders, naar 't Klein Seminarie van Rousselare.

Maar welk een verandering nu voor den levenslustigen, opgewekten knaap!

Dat seminarie leek hem gewis wel een gevangenis toe... en te Deerlijk was hij zoo vrij geweest als een vogeltje in de lucht. Zeker, vader had hem wel geleerd, zich te gewennen aan orde en tucht, maar hier drukte hem iets anders.

Wat dan? Meester Renier had zoo levendig zijn onderricht gegeven, de kleinen geboeid door zijn kunst van beschrijven en verhalen.... Meester Renier was Vlaming en minde Vlaanderen, en hij had altijd zoo gaarne over Vlaanderen gesproken, zoo boeiend van Vlaamsche mannen verteld. Peter Benoit had zoo gevoelvol Vlaamsche liedjes gezongen. Maar hier te Rousselare, was het hier nog wel Vlaanderen... of lag deze stad in Frankrijk? Op deze school hoorde Hugo geen Vlaamsche vertellingen meer, zong hij geen Vlaamsche liedjes, erger nog, hier was het op straf verboden de moedertaal te spreken! Latijn moesten de scholieren leeren, en Grieksch, en Duitsch en Engelsch... maar 't Vlaamsch kreeg slechts een uurtje, één pover uurtje in een heele week!

Meester Renier was, wat de jongens noemden « een plezierige meester » geweest, die elk vak belangrijk, boeiend, levendig onderwees. Meester Renier ging vroolijk met het kleine volkje om... en ieder kwam gaarne bij hem ter schole. De leeraars in het seminarie hadden meestal een stroef gezicht en ze keken zoo stuur, en ze spraken zoo eentonig, en lieten de knapen lezen in vervelende boeken en hun dingen schrijven, welke ze niet begrepen, waar ze zoo weinig om gaven. Alles was somber en doodsch hier, en we kunnen begrijpen, dat Hugo's gedachten wel dikwijls uit de stijve studeerzaal heenvlogen naar 't lieve dorpje, met zijn meerschen en akkers, naar

(2) Ik had Peter Benoit tot muzikmeester, Gezelle tot leermeester, Rodenbach als leerling, ik heb Streuvels tot vriend; ben ik niet gelukkig geweest? vroeg ons de pastoor.

vaders gezellig huis, meester Renier's school, naar de kamer of 't prieel, waar Peter Benoit zijn zoete liedjes had gezongen.

Zekeren dag kwam er verandering in het seminarie. Daar verscheen een leeraar, die het harte der jongens stal. Hij heette Guido Gezelle, en was van eenvoudige afkomst, de zoon van een Brugschen hovenier, en had vroeger op dezelfde school kosteloos mogen verblijven, omdat hij tegelijkertijd den dienst van poortier deed. Guido Gezelle was machtig geleerd, en toch kon hij als een kind zijn, met de kinderen mede.

Gezelle werd leeraar, en elders zullen wij wel meer vertellen van hem. Nu moeten wij volstaan met mede te deelen, dat de jongens als bezeten waren naar zijn onderwijs.

« Een heele wereld van leugen, valsheid, conventie en gebaren werd buitengezet en vergeten », vertelt Dr Hugo Verriest zelf van zijn beminden meester. « Een heele wereld van waarheid en schoonheid trad binnen in helder stralen van hooger geest, in innig genieten van zingend heil, in oneindig roeren en ontroeren van onze eindeloze ziel ».

« Zijn onderwijs was een verheffen van geest en heil en ziel naar boven, door zijn woorden en door zijn wezen. Hij wist dat de jonge knapen zielen hebben, die ontwaken bij den glans en bij den klank van 't schoone, en Zinderen er bij, en medestralen en medezingen. Hij wist, dat de jonge knapen hunkeren naar het schoone, en dat het schoone de natuurlijke spijs is van jonge zielen, die, met het schoone gevoed, opengaan, groeien en bloeien. De wereld der Poëzie zong rondom ons, drong in onze herten, en bracht ons onuitsprekelijk genoeg. Wij waren blind, wij waren doof; wij waren stom en zonder taal. Hij deed met zijnen profetenvinger onze oogen open en leerde ons zien. Hij deed onze ooren open en leerde ons hooren. Hij ontwaakte op onze lippen dat zoete dat allerzoetste Vlaamsch ».

Maar Gezelle moest het seminarie verlaten en werd naar Brugge gezonden. In 1860 was Verriest ook naar die stad gegaan, om er in het Groot Seminarie zijn studie voort te zetten, en dikwijls bezocht hij dan zijn beminden leeraar, dien hij diep vereerde, en waarover hij nu nog zoo gaarne spreekt.

In 1864 werd Hugo tot priester gewijd en tot leeraar benoemd van

St. Lodewijk's-college. Drie jaar later stuurde men hem naar de school, waar hij als knaap gezeten had, naar 't Seminarie van Rousse-lare ! De oud-leerling van Gezelle werd nu leeraar van poëzie en hij volgde in zijn ambt de voetsporen van zijn meester. Hij ook won het hart zijner scholieren. Tot 1877 bleef hij in 't gesticht, als hoofdbe-waker, daarna als leeraar van Rhetorica. Hij was de goede meester, de vriend der leerlingen, hij begreep de kinderziel, en de scholieren begrepen hem, genoten van zijn onderwijs, van zijn omgang met hen, van zijn rechtschapen karakter, van zijn heerlijke oprecht-heid.

« Evenals visschelkes », schreef Dr Lauwers, « die wellustig zitten te wikkelen in helderstreamend beekwater ; evenals opengaande bloe-men die gelukkig in den morgen het zonnelicht opzuigen, zoo dron-ken zijn leerlingen zat van welgezindheid, geheel het jaar lang, den verkwikkenden dauw van zijn levendmakend woord. In stede van alle dagen te verlangen en te gapen to dat de belle klonk voor den speeltijd, zaten de leerlingen aandachtig, geboeid, betooverd te luiste-ren ».

Hugo Verriest had hier als leerling o. a. Albrecht Rodenbach, die hem nadien eens schreef : « Als gij spreekt, dan voel ik het licht door mijne ziele stroomen. en ik ben dan niet gejaagd, maar versta, be-grijp en omvatte, en hebbe meer verstand dan anderzins ». Toen Ro-denbach moest loten, was hij den ganschen dag vrij, maar 's mid-dags kwam de jongeling toch een uurtje naar school, omdat Verriest les gaf. Leerlingen van andere klassen hielden zich soms ziek, vroe-gen verlof om naar buiten te gaan... en gingen staan luisteren aan de deur van 't lokaal, waar Hugo Verriest onderwees. Een tweetal tee-kenende voorvallen nog, om aan te toonen, welk een invloed die wondere meester op zijn jongens had. We hoorden ze nit den mond van den braven grijsaard zelf.

Men had Hugo gewaarschuwd voor een « luien, koppigen, moed-willigen » knaap, die niets goeds verrichten kon of wilde. De leeraar had een opstel opgegeven en las belangstellend 't werk van dat « schurftig schaap ». « Dat is zoo slecht niet », mompelde Verriest en, zonder den naam van den opsteller vooraf te noemen, las hij het stuk voor, natuurlijk op den hem eigen, reeds boeienden toon. De

medeleerlingen luisterden en genoten, en toen zei de leeraar. « Dat is van N... » Algemeene verwondering, en alle hoofden wendden zich naar den makker, die van fierheid glansde. Wat andere leeraars na veel pogingen, na grommen en berispen en straffen niet verkregen hadden, dat won Hugo Verriest in dit lesuur : het vertrouwen van dien verstooteling. De jongeling veranderde als bij tooverslag, toonde zich oplettend en ijverig, werkte als de beste, maakte bewonderenswaardige vorderingen, en op 't feest van den « supérieur », dichtte hij alle lofliederen en gelukwensen.

De laatste schooldag was voor N... aangebroken. Morgen zou 't prijsuitdeeling zijn... Toch hadden de jongens, op hooger bevel, nog een soort van wedstrijd te verrichten... die *misschien* tellen zou voor de punten, al geloofden weinigen zulks. N. zat te schrijven, dat hij zweette. Leeraar Verriest wandelde rond, gluurde ook eens naar 't papier van zijn vriend, maar deze sloeg er haastig zijn handen op. De meester glimlachte en stapte voort tusschen de rijen banken. De bel klonk, de leerlingen gaven hun werk af. N. treuzelde, wierp eindelijk met een zwaai zijn papier op Verriest's lessenaar en snelde weg. De leeraar nam het stuk mee naar zijn kamer en las het : 't was een brief en de hoofdgedachte hieruit de volgende : « Beminde leeraar,... Vroeger was ik niets, niemand betrouwde mij, ik betrouwde niemand, en had nog 't allerminst betrouwen in mij zelven. Nu is alles veranderd, ik heb thans wel betrouwen, en wat ik ook worden zal, nooit zal ik vergeten, dat ik alles aan u heb te danken. En dit wilde ik u zeggen, eer ik van schole ga ».

« 'k Was diep ontroerd », zei pastoor Verriest tot ons, « ik heb dien brief altijd bewaard, en hij ligt nog in mijn kas ».

Nog een ander voorbeeld :

In 1906 viel Hugo Verriest zwaar krank, en Vlaanderen vreesde zijn grooten zoon te zullen verliezen. De bladen hebben zelfs zijn dood vermeld, maar waren gelukkig te voorbarig. Een dokter kwam geregeld uit Kortrijk naar Ingoygem den grijsaard verplegen en deed dit met veel liefde, toewijding en opoffering. De zieke herstelde en eindelijk mocht hij zijn eerste reisje doen.... naar Kortrijk, als gast van zijn heelmeester, gelijk hij beloofd had. Maar tevens wilde hij den dokter betalen. « Een bezoek van Kortrijk naar

hier wordt gerekend op vijf en twintig frank, » zei pastoor Verriest. « De dokter was hier ongeveer dertig maal geweest, dus moest de rekening zeven honderd en vijftig frank belooopen. 'k Scharrelde al mijn geld bijeen en vertrok, zóó zwaar geladen, naar Kortrijk ».

Vóór het aan tafel gaan, verzocht de herstelde den dokter even alleen te spreken en bedankte hem voor al zijn trouwe zorgen en vroeg hem om de rekening.

— « Een rekening, herhaalde de geneesheer, ik en kan u geen rekening geven, gij zijt mij niets verschuldigd, maar ik, en al uw oud-leerlingen, wij zijn u veel verschuldigd, zoo veel, dat wij 't nooit vergoeden kunnen ! »

— « Was dat niet schoon ? » vroeg ons de grijsaard, weer ontroerd.

En ik denk, dat alle lezers met mij volmondig uitroepen : « Ja, dat was schoon ! » Maar dat bewijst tevens, welk een band er was tusschen meester en leerlingen !

En zoo ontstak leeraar Verriest in 't hart der jongens 't vuur der geestdrift... geestdrift voor de waarheid, voor 't schoone, voor kunst en taal, en land en volk. Hij kweekte jongelingen, die Vlaamsch van harte en ziel moesten blijven ; hij, de stille werker, gaf een krachtigen stoot aan de Vlaamsche beweging. Helaas, de oversten van 't seminarie begrepen die verhouding niet, of wilden ze niet begrijpen, keurden ze in elk geval af, en noemden de geestdrift der leerlingen « opstand » en de leeraars — want Verriest had, ook onder zijn ambtsbroeders, reeds volgelingen — vuurden volgens die heeren het oproer aan. En zeker, 't was een oproer, 't was het verzet van Vlaamsche kracht, van Vlaamsch leven, tegen een stelsel van verdrukking !

En Hugo Verriest moest heen... alsof men door die verwijdering de felle vlam van geestdrift dooven kon ! Neen, kostbaar zaad was gestrooid, en zou opschieten en vruchten voortbrengen. En wij zien die vruchten, hij ziet ze ook, en dat moet hem een groote vreugde zijn.

Enkele maanden trad Hugo Verriest op als bestuurder van 't klooster te Heule, dan werd hij overste van 't bisschoppelijk college in

het door en door verfranschte Yper (1). Maar hier ook bracht de groote Vlaming zijn aanstekelijke geestdrift voor zijn land en volk mede. Tien jaren bleef hij er, en toen, in 1880, benoemde de bisschop hem tot pastor te Wacken, dicht bij 't geboortedorp, dicht bij 't land der vriendelijke Leye, bij de stad der Gulden Sporen.

Hier te Wacken werd Hugo Verriest geestdriftig door 't studenten-volk gehuldigd, dat hem zijn marmeren borstbeeld opdroeg.

Maar hier ook won hij de liefde van het volk, dat hem diep vereerde, en, toen hij in 1890 te Ingoygem werd ingehaald, was bijna de gansche parochie Wacken daar tegenwoordig. Te Ingoygem, in die verrukkelijke streek tusschen Leye en Schelde bleef hij nog wonen toen hij in 1912 zijn ontslag als pastoor der parochie nam.

In 1880 begon Hugo Verriest als voordrachtgever op te treden, en wie hem gehoord heeft, al is het slechts eenmaal, weet welk genot de kunstvolle spreker de vergadering schenkt.

— « Als ik ergens spreken ga », zei ons pastor Verriest, « moet ik entwat te zeggen hebben. Onlangs werd ik in een deftige vergadering uitgenoodigd. Ja, men vroeg mij, omdat ik nu wat naam heb, en men een reeks bekende sprekers begeerde. Ik en ging niet, want ik had daar niets te zeggen. En als ik spreken moet, vraag mij te voren niet, hoe en wat ik juist spreken zal. Natuurlijk, de groote gedachten staan me helder voor; in mijn zetel, of op wandel, heb ik die verwerkt. Verder hangt alles af van mijne toehoorders. 't Liefst spreek ik, staande op den vloer, met de menschen om mij heen, en als ik in hun oogen leze, dat ze mij verstaan en voelen, dan spreke ik met geestdrift en vreugde. »

En dit hebben wij ondervonden. 't Was een Zondagavond, in de zaal van den Dierentuin te Antwerpen. Verriest zou over Rodenbach spreken. Hij verontschuldigde zich over zijn zwakke stem, hij werd oud, had een groote reize gedaan, na eerst op zijn dorp misse te hebben gelezen; hij vroeg ons, zoo dicht mogelijk te naderen.... en we deden het gaarne, en zeker las hij toen in onze oogen, dat we hem begrepen en voelden, want heerlijk, treffend sprak hij over zijn

(1) Waar het Vlaamsch nog altijd gebannen schijnt. Helaas! Yper met zijn heerlijke Vlaamsche monumenten, de getuigen der vroegere macht en welvaart, blijkt zijn afkomst nog steeds vergeten!

vroeg gestorven leerling, en 't was of zoete muziek om ons heen ruischte en ons trillen deed van ontroering.

Meer dan acht honderd voordrachten gaf de onvermoeibare spreker in Vlaanderen en Holland, want ook bij onze Noorderbroeders wordt hij geëerd en geliefd. Zoo dikwijls als hij in een Hollandschen trein stapt, fluistert men bewonderend : « Dat is Hugo Verriest uit Vlaanderen ». Ja, hij de Roomsche Katholieke priester, wordt in 't protestantsche Holland zeker zoo innig geacht als bij ons.

En waarover hij spreekt? Over zijn meester Gezelle natuurlijk; over zijn leerling Rodenbach, over zijn volk, « zijn schoon volk » gelijk hij het noemt; over kunst, over taal, maar, waar 't ook over gaat, altijd boeit hij, altijd hooren de aanwezigen iets nieuws, altijd weet hij zijn onderwerp in een licht te stellen, gelijk zij het nimmer zagen. Ja, gewis, Verriest heeft zijn toehoorders iets te zeggen! En hoe heerlijk vloeien van zijn lippen de schoone verzen van zijn meester Gezelle of zijn leerling Rodenbach! Welk een macht van 't woord.... welk een gevoel in dien toon, welk een weergave van klanken!

*

* *

Hugo Verriest schreef ook veel in tijdschriften, vooral in de Vlaamsche Vlagge, in De Nieuwe Tijd, dien hij met Dr Lauwers en Dr Depla oprichtte, en veel verspreide stukken werden later in boekvorm uitgegeven, op aandringen van zijn vrienden en vereerders.

Thans zijn nog van hem in den handel :

Regenboog uit andere kleuren; Op Wandel, twee bundeltjes schetsen, waarin hij ons van zijn volk en streek vertelt, of soms ook zingt, want 't proza klinkt dikwijls als poezie... daar de schrijver dichter is.

Drie Geestelijke Voordrachten en Voordrachten; Twintig Vlaamsche Koppen, zijn twintig schetsen over merkwaardige Vlamingen, met wie Verriest omging, en die hij ons wil voorstellen, neen, niet als helden, als groote kunstenaars, maar zooals hij ons zeide : « als voorgangers, die medestreden tot onze herwording, die flink stonden in den Vlaamschen kamp ».

Wij bezitten van hem ook gevoelvolle verzen, zooals zijn « Avond »

en « De Zee », die ons doen betreuren, dat hun schepper ons niet meer in dit vak schonk.

Maar veel werd *over* Verriest geschreven, 't allermeeest door geestdriftige studenten in hun blaadjes en tijdschriften, schoone en gebrekkige verzen of artikels, maar allen toch uit 't harte opwellend, allen oprecht gemeend, allen een hulde aan den goeden meester. André De Ridder schonk ons een uitgebreide biographische studie over den pastor van te lande. Dr Leo Van Puyvelde handelde over hem in *Het Centrum* en in *Onze Tijd*. E. H. Linnebank in zijn bundel *Van Vlaamsche letteren*, Herman Teyrlinck in *De Standaard* en anderen nog leerden hem beter kennen in hun kring.

Wij zijn Dr Hugo Verriest dankbaar, eerst voor zijn groot aandeel in den strijd onzer edele Vlaamsche Beweging; dankbaar voor 't verspreiden van zijn verheven denkbeelden, die de waarheid huldigen en zooveel valschs en vreemds ter neder wierpen; dankbaar voor zijn leeringen over twee groote kunstenaars, de dichters Gezelle en Rodenbach; dankbaar voor zijn pleiten voor ons volk en land; dankbaar voor zijn heerlijk woord, waarmede hij ons genot schenkt, en ons volk, onze kunst ook over de grenzen leert te waardeeren. Wij zijn hem ook dankbaar voor zijne groote liefde jegens ons volk en hierover willen we thans nog even handelen.

*

* *

't Was een zoete Lenteavond. Met een vriend fietsten wij door 't heuvelachtige West-Vlaanderen. Kortrijk, de eerwaardige stede, lag achter ons, te Harelbeke hadde we even gepoosd bij Benoit's geboortehuis, en thans reden we langs de breede, schoone, golvende baan, tusschen de welige akkers, waar de landman voor heden 't laatste werk verrichtte, terwijl de vrouw reeds huiswaarts ging, om 't schouwttje te doen rooken en den avondpot te bereiden.

Daar troonde 't kerkje van Ingoygem op den heuvelrug, en bij den tempel stapten we af, zetten we ons rijwiel tegen den muur en volgden de zwartgemantelde oudjes, die den avonddienst gingen bijwonen.

Vóór 't altaar verscheen de priester, een ouderling, maar met kloeke, lange gestalte, een indrukwekkende figuur, in 't glore der

ondergaande zonne, die op de ramen speelde en haar zacht licht naar binnen tooverde.

Daar stond Hugo Verriest, lezend de avondgebeden... de gebeden voor zijn boeren en werklieden, zijn Vlaamsche zwoegers.

Hugo Verriest, pastor van 't kleine Ingoygem, 't vergeten dorpje, ver van de stede, ver van de spoorlijn, daar als verloren op den heuvelrug ! Pastor van een hoopje boeren en werklieden, die hem wel innig minnen en vereeren, maar niet ten volle begrijpen kunnen.

Hugo Verriest, daar als weggestoken...

Maar Hugo Verriest, die leven wekte in 't doode Vlaanderen, die 't vuur van heilige geestdrift wist te ontsteken in menig sluimerend gemoed, die zwakken oprichtte en ze leidde, die Vlaanderen en zijn taal, zijn kunst, zijn volk liet kennen, ten onzent en in Nederland...

En toch, pastor van dat klein, vergeten dorpke, daar eenzaam op de heuvelhelling !

Schoon is de streek, wonderschoon, heuvels en dalen, in Lente en Zomer heerlijk getooid met weelderig groen, en rood, en geel, en wit. Ginds de Scheldevallei, daar 't Leyedal, en daartusschen het bekoorlijk land, als openzwellend van vruchtbaarheid. En overal dorpen, velen verscholen in een kring van groen, dorpjes met roode daken, witte gevels, en overal molens die hun wieken als reuzenkruisen afteekenen tegen de oneindige lucht of de bewegelijke hemelen, en overal hoeven en hutten, daar in prachtige lijsten als door kunstenaarspenseel gemaald.

En overal boeren en werklieden, geteekend door Stijn Streuvels, die op een verrukkelijk punt zijn « Lijsternest » heeft gebouwd. En van die boeren en werklieden is Hugo Verriest de herder.

We zagen hem nu in zijn ambt, dat hij ernstig verricht.

— « Ik preek gaarne voor mijn boeren », zei hij ons « en nooit zal ik den kansel beklimmen, of wat ik te zeggen heb, is lang en ernstig overdacht ».

Op dien heerlijken Lenteavond zagen we hem zijn kerk verlaten, en alom groetend, maar ook door ieder eerbiedig gegroet, begaf hij zich naar zijn pastorie, het groote witte huis, van verre zichtbaar in deze streek met haar machtige horizonten.

Wij fietsten door... we hadden hier alleen gepoosd om Hugo Verriest te zien...

Dat is al lang geleden ; nog helder is ons die indruk bijgebleven, en vooral dachten we aan dien avond, toen we onlangs — 't was in Februari — te Sterhoek van den trein stapten. Sterhoek is een halte aan de lijn Brussel-Kortrijk, en 't is de dichtste stopplaats voor Ingoygem. We trokken den blanken weg op, die bevallig omhoog kronkelt, langs eenige hoeven en woningen, een molen en den Sint-Antoniuseik. Links leidt dan het kerkpad, wij hielden rechts, naar 't groote geluwe huis, waar pastor Verriest thans rust van zijn hordersarbeid.

— « Ie is thuis, ie eeft van den uchtend nog messe gelezen », zoo had ons een boer verteld.

We wisten dat hij thuis was, want hij had ons geschreven. « Kom eens met den ouden pastor noenen », maar we wilden dien

dorpeling uithooren over den priester, en al dadelijk waren wij getroffen geworden door den eerbied en de liefde, die men hem hier toedraagt.

En toch was Hugo Verriest niet thuis. De maarte, die al vijf-entertig jaar in de pastorijs dient, « zoodat ze hier al baas is » — zei de grijsaard nadien lachend — leidde ons binnen met de woorden : « Meneere de pastor is naar de messe, maar z'is gedaan, ie zal seffens inkomen ».

We zaten in zijn kamer, een klein museum, dat met de woorden op de schouwe : « Hier zijn vrienden thuis », u al dadelijk 't welkom toeroept. Daar, op 't blad van een kunstig gesneden kas, lag 't doodenmasker van Gezelle, en vlak erbij stond de wondere, bultige kop van « Vlaanderens grootsten vinder ». In een anderen hoek rees statig Rodenbach's slank beeld en aan den muur hingen portretten van « Blauwvoeters » en 't geschilderd afbeeldsel van den heer des huizes. Drie prachtige kassen herinnerden ons de oude Vlaamsche kunst, evenals een fijn Maria-beeld en eenige andere godsdienstige groepen.

De hooge kachel brandde zachtken en bij den haard stond de groote zetel op zijn meester te wachten.

En daar kwam hij, de sleutel knarste in 't slot... een groet aan de meid... dan, zoodra hij de kamer binnentrad, een forsche handdruk en :

— « Ge zijt wel gekomen ! »

Pastoor Verriest heeft er den slag van, zijn gasten al dadelijk in te pakken, en 't woord op de schouw : « Hier zijn vrienden thuis » is waar en oprecht, zooals bij dezen grooten Vlaming alles waar en oprecht is.

Een woordje over de reis en 't weer en den weg naar 't dorp, maar al gauw kwam 't gesprek op Gezelle, en toen viel 't ons weer op welk een echte band die twee, Gezelle en Verriest, vereenigt. Want nu de pastor over den dichter handelde, noemde hij niet altijd dezes naam, maar wees naar dien forschen bultigen kop, dat wonderbaar gelaat daar op 't tafeltje, en vervolgde : « Hij ook zei het... of Hij handelde zoo... » En we gelooven waarlijk dat Verriest, als hij zon-

der gasten hier in zijn zetel zit, bij dien Gezellekop, nog met zijn ouden meester spreekt. Immers, Gezelle vervult nog zijn leven. Gezelle is steeds nevens hem, al rust zijn asch op 't kerkhof te Brugge.

De oude trouwe meid kwam de tafel dekken. Verriest eet smakelijk, langzaam, dikwijls poozend en dan schertsend of vertellend ; ja, hij moet welkom zijn aan den disch van zijn vrienden, die Vlaanderen minnen. Na 't eten dronken we koffie en rookten we een sigaar. Toen begon de pastor over zijn volk, dat hij zoo innig bemint, wiens deugden hij gaarne schetst, welks gebreken hij vergoeilijkt... « Slechte menschen zijn er niet veel », zei hij, « wel veel die dolen ».

En hij vertelde ons, hoe hij de doolaards opzoekt, en op hun goedmoed werkt, hun op de plichten jegens ouders of vrouw en kinderen wijst.

En zoo over 't volk sprekend, haalde hij oude herinneringen op en vertelde ons ook van de ellendige jaren 1847-1848, van zijn geboorteplaats Deerlijk en alles wat wij hiervoren reeds meedeelden.

En hij vertelt dat in zijn schoone zoete taal, op onderhoudenden toon, met stille gebaren, zoodat 't een dubbel genot is, naar hem te luisteren, en om 't meegedeelde, en om de wijze waarop hij zulks doet.

Hij handelde ook over taal en kunst en, zeker, toen begrepen we nog beter, dat zijn leerlingen hem verafgoadden, dat zijn les een feest was voor hen, dat allen, die zijn onderwijs genoten, hem nog in 't harte dragen.

Daarna gingen we wandelen, de groote baan langs tot aan 't Lijs-ternest, waar Streuvels zoo heerlijk woont. De pastor wees ons Avelghem, waar Streuvels bakte en zijn eerste boeken schreef en zijn brood wel eens liet aanbranden, omdat zijn geest ver van den oven doolde... We zagen den breeden flank van den donkeren Kluisberg, ginds bij 't Scheldedal, den vroolijken Tieghemberg aan de andere zijde... gansch de bekoorlijke streek, die reeds wakker schoot uit den winterslaap.

En Hugo Verriest vertelde van zijn wandelingen door de velden, van boomen, struiken, planten en bloemen, van 't weelderig buitenleven.

Veel te vroeg sloeg 't afscheidsuur....

We gingen omlaag naar de halte van Sterhoek. Nog eens wendden we ons om en zagen hem weer, even, in zijn lang zwart gewaad, met den dikken sjerp om den hals en over schouders ; hij ging naar zijn kerkje, leunend op zijn stok, een ouderling ja, maar zoo fors en kloek, en hopen we met nog menig gelukkig jaar vóór zich.

We zagen hem op zijn dorpje.

Op zijn dorpje... Hugo Verriest is het voorbeeld van den goeden herder, waarvan Streuvels schreef : « Het groote, witte huis rondom in zijn donkere spaansch houten haag ; daar woont het hooger leven, daar waakt de eenige bewustheid over het dorp — als de goede herder van de kudde, in werkelijkheid, zoo is de pastor hier op zijn parochie.

Hij is de ruggesteun van al de eenvoudige lieden, hij de goedertiereene beheerder. Hij kent al zijn menschen en weet eenieders noodwendigheid : het kwaad moet hij weren en het goed rechthouden. Hebt ge hun wezen zien opklaren bij 't noemen van zijn naam ? Ze bezagen hem vol eerbied, want hij is algeleerd, alwetend en toch vertrouwelijk als een gewone dorpeling, maar in de groote levensgevallen wordt hij weer hun meerdere, die hoog boven hen staat ; hij heeft de macht over de dingen die buiten hun begrip liggen, hij beschikt over krachten, die ze niet kennen, en, als 't nood doet, kan hij wonderen verrichten. Als 't gevaar of de moeilijkheden geweken zijn, gaat hij weer over hun wegen en leeft hun leven als een gewone gebuur. Maar ze weten hem gereed, hij staat aan hun geleide met den raad van zijn woord en de macht in 't gebaar van zijn hand en 't straal in zijn oog, dat hun ziele doorkijkt ».

Ja, zij stellen vertrouwen in hem. Als hij de hutjes en hoefjes binnengaat, is het om te troosten, te bemoedigen, te vermanen ook als 't moet, doch wanneer hij vertrekt is er daarbinnen meer vrede, meer hoop, meer berusting. De zieken verlangen naar zijn komst. Luister wat hij zelf schreef :

« Zij is zoo ziek, Alma daar, die in den zetel bij de stoof zit. Zij gaat dood ; en zou zoo geern genezen en paait haar zelven met woorden van beternis en schoon weder en gemakkelijken zetel waarin zij

slapen kan, daar zij nu in bedde niet meer kan liggen.

» Zij ademt kort, heft naar mij hare groote, wijde, donkere oogen die stralen, en dankbaar om mijne komst, monkelt, zoodat haar dunne bleeke lippen wegtrekken van hare witblinkende tanden.

» Vader, en Moeder, en Alma ook, spreken, van dat ziek zijn, en vertellen van vermoeid en overdaan zijn, van nachtwaken bij zieke gebuurs, van kwade verkoudheid, en dat het toch nu betert.

» De dood waart zichtbaar overendweder in huis ; en gaat zitten in het verdoken gepeins van allen, in het angstig hert van allen, in de voorzichtige handen en teedere zorgen van allen.

— » Alma ! —

in het leven van het huis, in geest en gevoelen, in stap en spreken en zwijgen,

— » de Dood ! —

» Alma ! »

Alma is gestorven.

» Zij is overleden.

» Hoe schoon ligt zij daar, in haar beddeken, bleek, wit in witte lakens. — Hoe blank !

» Hoe schoon haar mager, lang, toch rond en kinderlijk wezen : de Maagd ! Hare fijne, bleekblauwe lippen sluiten tegen elkaar, ernstig en toch goed. Hare bruine lange wimpers teekenen donkere bogen onder verrelopende wenkbrauwen beneden hoog uitspringend voorhoofd, glad en wit, onder blinkend, lang, bruin-zwart hair.

» Schoon en heilig, onder den gekruisten God aan den muur en bij dat tafelken met wit kleed, waarop een crucifix tusschen twee bleek-brandende keersen. »

En de pastor steekt weer de deur van 't sterfhuis open, en reeds bij het binnentreden, brengt zijn zoet wezen, de meevoelende blik, een glans op 't droef gelaat der treurenden. Vader vertelt hoe Alma gestorven is, en hoe broeders en zusters weenden, maar Lena is « buiten tegen den vliender gaan staan en heeft nog niet geroerd ». En de vader vraagt : « Ga er 'ne keer bij, Meneer de Pastor, als 't u belieft ». En dan spreekt Hugo Verriest niet luide, niet voor een publiek, maar dan is hij grooter nog dan in de vergaderzaal, waar geestdriftige hoorders zijn woord beluisteren.

Een dronkaard zet zijn huis overhoop. Hij tiert en vloekt ; zijn kinderkens schuilen angstig achter moeder weg of vluchten naar buiten. Maar de pastor is daar, en hij gaat voor den dronkaard staan ; zijn wezen verraadt droefheid en deernis.

« Jan ! » klinkt het verwijtend. Verriest zwijgt. De dronkaard tiert en vloekt niet meer ; hij buigt het hoofd, hij is beschaamd.

« Jan », herhaalt de herder, en nu spreekt hij voort, niet barsch, niet ruw, maar zacht klinkt zijn stemme. En als 't moet, leidt hij Jan zelf te bedde. Den volgenden dag komt hij terug en spreekt met den doolaar over zijn vrouw en zijn kinderkens, over zijn vader en moeder, over zijn plicht, en een ruwe kerel kan dan schreien als een kind, schreien van berouw en wroeging, en zoo helpt Verriest de zwakken gaan, gedreven door liefde.

Want ook om zijn groote liefde voor ons zoo dikwijls geminacht volk, eeren wij hem !

Spreek ginds eens met burgers, boeren en werklieden over hun « pastor », en ge zult vernemen hoe ze hem in 't harte dragen. En Ingoygem is er fier op, dat zoo veel vreemden dit jaar — in 1913 — naar hun dorpke gekomen zijn, om « pastor Verriest » te huldigen. En al kunnen de meesten al de gaven van den ouderling niet begrijpen, één gave begrijpen ze wel : zijn goedheid !

Want hij, hoe kijkt hij tot in de ziel der menschen, hoe begrijpt hij hun doening, gaat hij hun handelen na. Niemand is hem te gering, te klein... Luister, hoe hij 't koewachtertje beschrijft :

« Als in den vroegen morgen de kleine koeiwachter het vee naar de weide drijven gaat, hij trekt naar den stal en smijt de deuren open.

Jamaar, het is een droeve, mistige dag, en wakte zimpert door den smoor onder overtrokken grauwe lucht ! Ook bezieet den knape ! zijn hoofd zit, uit zijne opgetrokken krage, diep onder zijn klakke, en zijne handen tot aan de ellebogen in zijne broekzakken. Onder zijn linker oksel steekt zijn opgerolde zwepe, en 't is met leegen kop, wijd doorzakkenden stap, en korten kwalijk gezinden roep, dat hij de koeien uit het hof ter weide drijft. Slecht weder !

's Anderdags. 't Is een schoone, een heldere, een overheerlijke morgen. De zonne straalt uit den tintelenden oosten, en de smoor

is het lichte dampen van glinsterende nachtwakte en dauw. Daarboven monkelt het helderblauwe luchtgespan. De vogels kwetteren en schuifelen dat het klinkt. Bezieet hem nu den koeiwachter, den jongen knaap. Zijn blijden blonden verstreuvelden kop draagt hij los en vrij in de lucht op langen slanken hals. De staldeuren vliegen open :

Ariauw ! Ariauw !

Allah ! Bonte ! Blare ! Sterre ! Vos ! naar de wee ! naar de wee ! En hoort hem ginder verre : hij is de dreve uit : Ariauw ! Ariauw ! De zwepe klakt en klettert boven zijn hoofd in onverpoosde slagen : tjak — tjak — tjakketjakketjak tjak tjak ! en 't oude liedekje wederhelmt heinde en verre.

« Morgen komen de boeren van Leiïpsig !

Lalaïtoe ! Lalaïtoe ! »

Heeft hij de natuurschoonheden bekeken ?

— Neen, niet waar ! — noch ontleed, noch bekeken, noch gezien. Maar hemel en lucht en zonne wederspiegelen in hem, en, onbewust, geniet hij de prachtige natuur.

Onbewust !

*

* *

Verriest spreekt van een arm, slordig, ellendig gezin. « De vader zwoegt en slaapt en doet alle werk, zwaar en lastig, altijd voort, vermoeid, met krachten, die eens begeven zullen, overwrocht en overdronken.

Hij is ruw, hij is bot en spreekt grof en stuur, en scheldt met harde woorden.

De moeder, lang en grauw, half gewasschen en niet gekamd, slaapt den dag door : zorgeloos, zonder orde, zonder beleg, gekleed in slunsen. Geen betrouwen, geen hoop schijnt door haar leven. »

Verriest beschrijft dan den jongen, « een lange, bleeke, slanke straal, zonder krachten noch wil », die koewachter zal worden omdat hij niets anders kent, omdat ander werk te zwaar zal zijn.

« Het meiske : leelijk ! kort, met grauw gezicht zonder bloei, met grauwe oogen zonder glans, met groote handen en platte lange voeten ; vuil ; haastig maar ordeloos. Het spreekt ook groef en scheldt,

en schreeuwt over de mindere kinderen, en slaat ze. Het is alzoo gegroeid, droomt niets anders, kent niets anders.

Die mindere kinderen ook, eene bende, een nest, groeien daarin, en zullen daarin worden.

Zoo leven zij al te samen.

Hebben zij ruwe botte zielen?

Neen!

Zij hebben frissche zielen, nieuwe zielen, goede zielen, onder botte woorden, vuil kleed, lompen en slunsen, gewenten en onwetendheid.

Zij leven in botheid, in ruwheid, in arm hulsel, onder armoede van geheel het wezen; leeg en ingebouwd. Maar 't is wonder om zien hoe, gelijk kostelijk metaal, die ziel aan 't glinsteren gaat, als een zonnestraal van goedheid er op vallen en liggen mag.

Nu blijft zij binnengesloten en toegedamd onder armoede en ellende, onder dagelijksch werken en zwoegen, onder huis en kleed en ate en drank, onder opvoeding en botheid, onder het eenige dat zij kennen: Nood! en wegblijvende vreugde en geluk.

Zij hebben goedheid noodig, Goedheid. Hunne ziel trilt er bij, en weent erbij.

Ik ben er naartoe gegaan, misschien wel om ze te berispen. Gebuurs en plaatsevolk hebben mij hun kwaad verteld. Maar als ik binnentrede, medelijdend wee, gelijk een zwellende zee overzwalpt mij, en eene avondgoedheid, eene zomerzoelte doorwaart geheel mijn hert en wezen.

Ik spreek hun aan, met beleefde woorden, met goede woorden, met zoete woorden, met zoete klanken; met woorden van hoop voor later, met woorden van liefde, en met een zindering vol genegen medelijden in mijne stem.

Een nieuwe lucht walmt en geurt rondom hen. Een klare hemel gaat open en gloort boven hun hoofd; en hun zoete ziel breekt uit, al door hunne ruwheid, in stille tranen en dankbaar woord, vol kiesche, edele klanken:

Zij zullen werken en zorgen.

Hij zal niet meer drinken, nooit meer.

Zij zal opletten en vermanen.

Zij zullen naar schole gaan.

Goedheid...

Maar hoe droef blijft mijn heil voor die zee van wee die ik niet dijken kan. Ik zou moeten, ik zou willen bij hen wonen, en goedheid houden als lucht en licht van hun huis, die zij zien, die zij inademen, waarin en waarvan zij leven. »

En de edele herder gaat voort met te betoogen, dat de menschen goedheid behoeven.

Maar Verriest ziet ook de armoede in de rijke huizen, die andere armoede, die zedelijke, 't gemis aan blijheid, tevredenheid, 't gemis van genegenheid tot de minderen, 't gemis van blijheid, van werk ; een leven zonder zonne, een leven mat en donker.

*

* *

Hoe innig die schildering van het klein huizeken waar Jan Crayennest woont met zijne vrouw en hunne zes kinderen.

« Ik trede binnen, en groete genegen, en zitte wat, en kijke rond.

O vader, o moeder, o kinderen, wat zijt gij schoon. Uw huis is een klein kotje, gewillig, maar het is zoo net, zoo zuiver, zoo passend en zoo welgezind. Daarbij, en wel 't bijzonderste, het is bewoond. Het is bewoond door u : niet door uwe meubelen en 't gene gij met uw geld koopt en dan uithangt of uitzet, voorzichtig en spaarzaam, om 't niet te bederven, maar door geheel uw wezen, door uwe ziel ; en 't is eene voldoening om zien hoe zij er in gaat en staat en zit ; hoe uwe kinderkes er in zitten bachten den deurstijl daar, in den hoek tegen de rame, wier klaarte hun lieve ronde gezichtjes en glanzende oogen in licht en donker zet. »

De pastor komt het zesde kindje zegenen en hij luistert naar wat moeder zegt, die schoone moeder, die goede moeder :

« Het zesde !

Mijnheer de Pastor, 't is veel niet waar ? Tot nu toe hebbe ik altijd gepeisd en gezeid : 't zal wel gaan ; maar nu en zie ik er geen doen meer aan ; 'k en zie er niet meer door te geraken. En der komt als een wakke, een natte ring die heft om de oogleden.

O God !

En ik antwoorde haar, al spreken van Gods milden zegen, en bescherming ; van die gezonde kinderen ; van die schoone kinderen,

van die goede kinderen, die, door wat lastige jaren, toch hope medebrengen voor later, en dat het oudste meiske reeds boven de andere kijkt en moederken is.

En, ontroerd, hoore ik dat woord dat wel angst verraadt, maar altijd levende hope bewaart :... « 't Is toen nog waar ; God leeft die 't al geeft, en, ieder kind brengt zijnen lepel mede. De man zal een uurken eerder opstaan en ik zal wat nader zorgen. »

*

* *

Verriest heeft Oudenaarde bezocht « het vriendelijk nestje » en zal ons vertellen wat daar het schoonste is.

Het stadhuis ? De kerk van Pamel ? De groote kerk ? Groepen van huizen, uit wier lijnen en gedaanten het schoon, het overschoon verleden kijkt.

Hij beschrijft ons dat alles, kort, maar zoo treffend, doch dan gaat hij voort :

« Ik ga U het schoonste van Oudenaarde toonen.

Wij trokken statiewaarts, en sloegen in, rechts, onder de boomen, naar de werkmanswoningen gebouwd in éénen wijk, door de Heeren Godemare.

Prachtig ! overprachtig !

Zij schitteren ; zij monkelen, welgezind, onder zonneschijn of regen.

Zij staan in lange reken, — een klein honderd geloove ik — net in rooden steen, luchtig, vriendelijk, onder platten of scherpen gevel, met klaar gordijntjes, met bloemen aan de vensters en blijde kindergezichten.

Het zijn schoone, sterke, gemakkelijke, gezonde, treffelijke woningen, met kelder, en drij vier plaatsen beneden en drij vier slaapkamers boven, een voorland of trottoir in cement alvooren, en een hoveken bachten 't huis.

Het zijn overheerlijke werkmanswoningen zooals ik er in geene stad van Belgie of elders gezien hebbe : en zij worden verpacht 9,50 fr. de maand ! »

En weer voelen wij zijn groote liefde voor het kleine volk.

Maar genoeg... wij moeten eindigen... En we herhalen het, om

zijn liefde voor 't verdrukte volk van Vlaanderen, het volk, verstoken van zooveel dat zijn broederen in andere landen bezitten, daarom ook eeren wij hem, hij die zoo hoog staat door zijn kennis, zijn machtig woord !

En onder dat volk heeft hij gewerkt en ook daarvan zal men vruchten zien.

Luister echter nog wat Albrecht Rodenbach in zijn nota's, welke door zijn broeder in een belangwekkend boek bijeen verzameld zijn, neerschreef over de familie Verriest, na eerst verhaald te hebben hoe vader Verriest te Deerlijk de typhuslijders had verzorgd :

« Toen de cholera te Leuven woedde, vroeg men hulpe aan de studenten, om de lijders te verplegen.

Gustaaf Verriest (broeder van Hugo en thans hoogleeraar te Leuven) begaf zich snel naar huis en vroeg zijn vader de toelating om de choleralijders te helpen.

En toen vader Verriest dat verzoek hoorde, verhief hij zich en zegende zijn zoon op het voorhoofd zeggend :

— « Ga kind, God zegene u en God beware u ! »

Later toen vader ziek lag, en zijn zoon, die geneesheer te Wervik was, hem tweemaal in de week bezoeken kwam, liep bij een dier ontmoetingen 't gesprek op al de ellende van den Fransch-Duitschen oorlog.

Sedan, die naam lag dan op aller lippen.

— « Zou ik niet gaan ? » vroeg de zoon.

En de kranke vader hief zich op en zegende zijn jongen, zeggend weer :

— « Ga kind, God zegene u en God beware u ! »

En Rodenbach voegt er bij :

« God heeft ook dat gezin gezegend : Zij is de edelste en de achtbaarste van geheel Vlaanderen ».

O ! 't oude Vlaanderen en is nog niet dood !

Onlangs hield de onvermoeibare spreker een rede over « Schoon Volk ».

Dat schoon volk is zijn eigen, het Vlaamsche, en wij begrijpen, dat hij, die ook in zijn eigen familie zooveel voorbeelden zag van

ware, opofferende naastenliefde, die zelf tot zulk « schoon volk » behoort, met geestdrift dat onderwerpt behandelde.

Ons volk wordt zoo dikwijls als verdorven, onbeschaafd, slecht afgeteekend.

O, niemand beter dan Verriest weet, dat er veel mistoestanden heerschen, dat er krachtig gearbeid moet worden aan het edel werk der beschaving.

Maar velen willen 't goede niet opmerken, hebben slechts oog voor 't slechte.

— « Ge zijt nu dezen morgen in een hut van mijn dorp geweest, wat hebt ge daar wel 't eerst gezien? » vroeg ons, bij ons bezoek, de oude pastor.

— Het zindelijk kamerke », antwoordden wij, « en de vriendelijke bewoners, die allen samen recht sprongen, om ons, den vreemdeling, zoo hulpvaardig den weg te wijzen. En ze deden 't gaarne en ze deden het zoo beleefd. De goedheid monkelde op hun wezen ».

— « Juist, juist », hernam de herder, glimlachend. « Maar sommigen, die daar binnen komen steken hun neuze zoo ver vooruit als ze kunnen, en ze snuiven en snuiven of ze toch niet iets kwalijks rieken... en als ze 't rieken, zijn ze blij, en ze meten dat uit, vermeerderen het, kennen niets anders meer, willen niets anders kennen, en voor hen is dat volk alleen ruw en onbeschaafd en slecht! Ja, dolende menschen zijn er genoeg, maar slechten weinige. Zagen we maar minder naar 't uiterlijke en meer naar 't harte! »

Onze eeuw is rijk aan afbrekers.

Dubbel zegenen we de opbouwers.

En Verriest was ook dikwijls een afbreker, maar dadelijk bouwde hij weer op.

En zoo wil hij onder zijn volk 't kwade afbreken en 't liefst stille — hij houdt van ernstige gesprekken onder vier oogen — maar 't goed weet hij ook te vinden en dat tracht hij van de korst te bevrijden, het te ontwikkelen, te doen opbloeien, dat het op zijn tijd rijke vruchten mag dragen.

En zoo verkondigt hij in wijden kring de dichtersgaven van een Gezelle, een Rodenbach, Vlaanderen kunst en leven, en dan viert

hij dikwijls triomfen, dan wordt hij door een dankbaar, geboeid, geestdriftig publiek toegejuicht.

Maar uit Brussel, Antwerpen, Gent, Brugge, Mechelen, uit Amsterdam, Utrecht, Zwolle, uit de groote steden keert hij naar zijn dorpje terug, daar in den bekoorlijken hoek van Vlaanderen.... maar zóo stil, zóo afgelegen. En hier treedt hij op de hoeven, waar boeren slaven, in kleine hutjes, waar hij de rechte gestalte moet stuiken, hier zit hij op biezen stoelen, en spreekt de bezwaarden moed in, troost de zieken, vermaant de dolenden.

« Ie is zoo brave », zei ons in haar eenvoudige taal, een dorpsvrouw. « We waren triestig als we hoorden, dat hij op zen goed ging leven (1), en weer zoo kontent, toen ze zeiden, dat ie algelijk tot Ingoygem ging blijven! ».

Neen we kunnen ons het dorp en zijn velden niet meer indenken, zonder op een der wegelkes den pastor te zien, langzaam voortstappend, leunend op zen stok, maar recht van gestalte toch, slank en kloek nog.

Eigenlijk zouden we Verriest nog moeten voorstellen als taalgeleerde, al noemt men hem niet zoo.

Hij heeft het dikwijls aan den stok met.... taalgeleerden, met hen, die de taal willen zuiveren, beschaven, ze vast leggen in woordenboeken, in handboeken van uitspraakleer.

Op dit punt heeft de pastor een bijzondere meening. Hij verafgoodt het West-Vlaamsch en kan niet lijden, dat dit door het Hollandsch zou verdrongen worden.

Lang hebben wij over dit onderwerp gesproken en met de meeste belangstelling luisterden wij naar zijn uitleggingen.

— « Onze taal is een levende taal, wie haar wil binden aan regels van geleerden schendt ze », zoo sprak hij. « Ik neem bijvoorbeeld het arme woord : prijsdeeling. 't Moet prijsuitdeeling zijn. Waarom? Als ik in de oude stukken van erfenissen lees, zie ik « deeling » en nooit « uitdeeling ». Al die behoefte aan voorzetsels, is een teeken

(1) hij ging rusten.

van zwakte. Wij Vlamingen hebben die behoefte aan voorzetsels niet ».

— « Maar, » zei ons een bevoegd Nederlander, « bij ons bestaat deeling ook. Deeling is ten onzent iets verdeelen en verschilt van het woord uitdeelen. Dat Hugo Verriest den schat van Vlaamsche woorden behouden wil, is zeer te prijzen. Veel dier woorden zijn bij ons verloren gegaan en door andere vervangen. Welke moeten wij nu gebruiken? Dat blijft een twistpunt, zelfs een punt van eergevoel. Maar ik geloof niet, dat Holland, waar de taal steeds vooruitging, terwijl ze in Vlaanderen tot stilstand was en zelfs verbasterde, in 't Zuiden nieuwe woorden zoeken zal, om ze in plaats van de zijne te gebruiken. Maar 't is verheugend, dat 't Noorden veel Vlaamsche boeken leest, en naast zijn woorden ook de uwe leert. Toenadering tusschen Noord en Zuid moet er meer en meer komen; we kunnen van elkander leeren. Dichter René De Clerck heeft het zoo eigenaardig uitgedrukt : het Noorden 't hoofd en 't Zuiden 't hart. Spreekt een Vlaming zooals Verriest het doet, wie zou dan durven beweren dat zijn taal niet zuiver is ! Het beschaafde eener taal zit vooral in de wijze van uitspreken ».

Hoe men ook oordeelt over deze opvatting, of men Verriest gelijk geeft of niet, toch mag men den nederigen pastor den titel van « taalgeleerde » niet onthouden.

Zelfs al verschilt men met hem van meening op dit punt, welk genot is het toch, naar hem te luisteren, als hij over den oorsprong en 't wezen der woorden handelt, als hij onze levende taal met het kunstmatige Fransch gaat vergelijken, ook nog als hij het Hollandsch hekelt. Lees ook zijn artikels in *De Vlaamsche Vlagge* en elders, lees zijn schetsen en merk op hoe hij schildert en beitel met zijn schoone taal.

Maar we weten het, 't beeld dat we van dezen grooten Vlaming gaven, is nog te vaag.

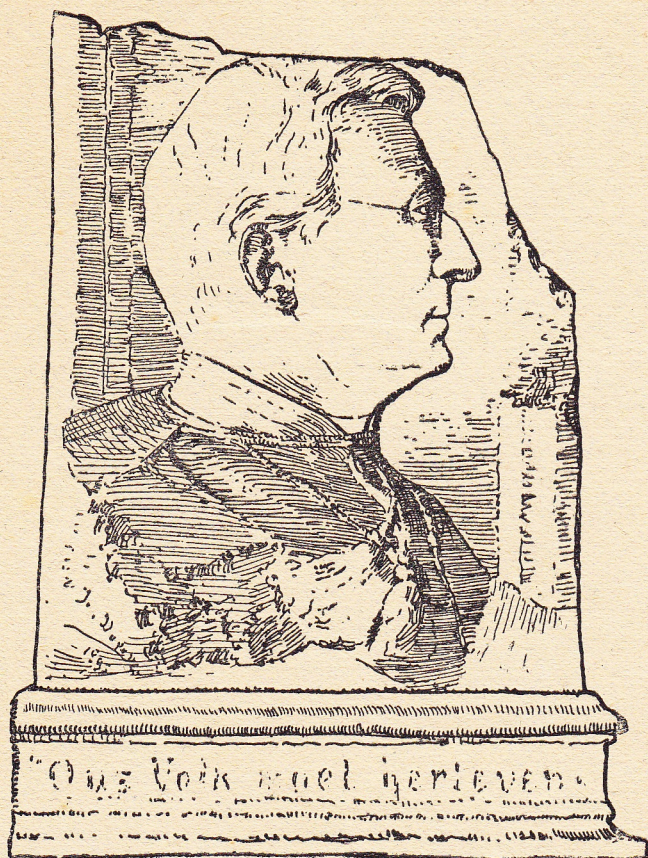
't Is wellicht nog te vroeg, dat beeld te scheppen.

*

* *

Dr Hugo Verriest bij ons volk in te leiden als leeraar, redenaar,

kunstenaar, als leider en volksvriend, dit was het doel van deze weinige bladzijden.

Den 17^{en} Augustus 1913 heeft gansch Vlaanderen hem gehuldigd. De Vereeniging der Vlaamsche letterkundigen had het feest ter eere van Verriest ingericht. Vijftien duizend Vlamingen uit alle streken, ja, Vlamingen uit Wallonië en Frankrijk zelfs, trekken in stoet voorbij den grooten man, die steeds zoo nederig bleef. En zeker stond een even groot aantal vereerders terzijde der baan. O, die geestdrift, die liefde, die roerende hulde ! Het was een heerlijk, treffend schouwspel. 't Was een algemeene bedevaart uit Antwerpen, Gent, Brussel, Brugge, van de zee kust, uit de Kempen naar den berg van Ingoygem. Zacht, schoon weer begunstigde deze plechtigheid.

Het dorp was eenvoudig, maar smaakvol versierd. Boven elke woning schier prijkte een spreuk uit Verriests werken getrokken. In een weide, met op den achtergrond den prachtigen Tieghemberg en de blauwe lucht, had een volksvergadering plaats, waar Dr. A. Vermeulen van Brussel aan den pastor van te lande de gevoelens der Vlamingen vertolkte. En daar ook sprak Hugo Verriest zoo roerend schoon.

Duizenden vereerders vereenigden zich dan aan 't feestmaal in een reusachtige tent, waar nog menig huldewoord werd uitgesproken en 't goede Vlaamsche lied klonk.

Van de voornaamste geleerden en kunstenaars, die heden hier niet tegenwoordig konden zijn, waren huldetelegrammen gekomen, maar 't schoonste, 't treffendste was wel dat van onzen Koning en onze Koningin.

Ja, 't was een heerlijke dag, die zeventiende van Oogstmaand 1913, en onvergetelijk wie hem mee mocht maken.
